

Barne- og familiedepartementet (BFD)
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Vår ref:
24/00559-3

Saksbehandler:
Liv Marie Melby

Dato:
5. september 2024

Høringssvar - Forslag til endringer i barneloven mv. - Likestilt foreldreskap og felles omsorg for barn etter samlivsbrudd

Vi takker for muligheten til å komme med innspill til høringen av forslag til endringer i barneloven mv.

Barneombudet har tidligere gitt innspill til Barnelovutvalget¹ og høringssvar til NOU 2020: 14 Ny barnelov², og er glade for at departementet har tatt med flere av våre innspill i endringsforslaget til ny barnelov. Vi viser til de tidligere uttalelsene for utfyllende informasjon, og vil i dette høringssvaret løfte frem noen grunnleggende rettigheter og forslag som vi mener bør prioriteres.

Hensynet til barnets beste og barnets rett til medvirkning

Barneloven omhandler forholdet mellom barn og foreldre, og retter seg mot både barn, foreldre og fagpersoner. Hensynet til barnets beste og barnets rett til medvirkning er to grunnleggende rettigheter som må forstås og ivaretas av alle lovens brukere³, selv om noen kun bruker deler av loven. Barneombudet mener det er helt sentralt at disse to hensynene kommer tydelig frem i de ulike kapitlene i loven hvor det er særlig relevant.

Foreldrefullmakt (kapittel 5.6.1)

Departementet foreslår at bostedsmyndigheten ikke lenger skal være tilknyttet hvor mye barnet bor hos hver av foreldrene. Beslutningsmyndigheten som i dag følger av hvem barnet bor fast

¹ <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/brev-og-innspill/innspill-til-barnelovutvalget>

² <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/hoyringssvar/nou-2020-14-ny-barnelov-til-barnets-beste>

³ Se kapittel 8 i høringssvar til NOU 2020: 14 for utfyllende informasjon om grunnleggende rettigheter

hos, vil være adskilt fra hvor barnet fysisk skal bo og hvor mye barnet skal bo sammen med hver av foreldrene.

Barneombudet støtter forslaget om å skille foreldres avgjørelsesmyndighet og hvor mye barnet fysisk oppholder seg hos hver av foreldrene. Vi deler oppfatningen om at dagens begreper i loven skaper forvirring og problemer for brukerne av loven, og at det er behov for å tydeliggjøre skillet mellom beslutningsmyndigheten og hvor barnet fysisk oppholder seg.

Barneombudet mener at det i tillegg er behov for å gi mer veiledning om hvilke avgjørelser som ligger til de ulike beslutningsmyndighetene. Vi erfarer at flere som bruker loven synes det er uklart hvilke avgjørelser som ligger til foreldreansvaret, bostedsmyndigheten og samværforelders ansvar. For å unngå misforståelser og utfordringer i praksis, mener vi at det er behov for å tydeliggjøre hvilke avgjørelser som ligger til de ulike myndighetene og at det må gis flere eksempler innenfor hver kategori.

Delt foreldrefullmakt (kapittel 5.6.5)

Departementet foreslår en ny hovedregel om delt foreldrefullmakt ved samlivsbrudd. Forslaget angir et klart utgangspunkt om likestilt foreldreskap etter samlivsbrudd, og departementet vurderer at forslaget vil gjøre det mulig å likestille flere foreldre med hensyn til status og mulighet til å delta i avgjørelser, og avgrense potensielle konflikttemaer.

Barneombudet mener at barn i utgangspunktet har rett til en forutsigbar og ansvarlig medvirkning fra begge foreldre gjennom hele oppveksten, uavhengig av om foreldrene bor sammen eller ikke. Likevel er det hensynet til barnets beste som må være avgjørende. Selv om likestilt foreldreskap er et viktig prinsipp som kan gagne barn, så bør ikke det veie tyngre enn hensynet til barnets beste dersom disse prinsippene står mot hverandre. Vår erfaring er at det for mange er uklart hvordan en barnets beste vurdering skal gjøres. Vi mener derfor at det er behov for å gi mer veiledning og synliggjøre hva en slik vurdering innebærer. Innholdet i FNs barnekomités generelle kommentar nr. 14⁴ bør gjøres bedre kjent for alle som tar avgjørelser om barn, og vi mener at de sentrale momentene fra den generelle kommentaren bør tas inn i loven.

Vi synes det er positivt at departementet har vurdert ulempen ved at foreldre som tilbringer begrenset tid med barnet vil få foreldrefullmakt etter det nye lovforslaget, men vi savner en helhetlig og grundig barnets beste vurdering av hvilke positive og negative konsekvenser forslaget vil få for barn. Barneombudet mener at endringsforslaget kan få store konsekvenser for barn, og at en vurdering blant annet bør omfatte de tilfellene hvor foreldre ikke samarbeider godt og har et høyt konfliktnivå, og om det er til barnets beste å overføre hele beslutningsmyndigheten som tidligere lå til barnets faste bosted til foreldrefullmakten, eller om dette bør differensieres. Vi mener at større beslutninger som for eksempel flytting innenlands kan få store konsekvenser for barnet og barnets rett til familieliv med begge foreldre, noe som taler for at foreldrene må bli enige for å flytte. Vi kan ikke se at alle andre beslutninger som i dag

⁴ FNs barnekomite, Generell kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn

følger av barnets faste bosted nødvendigvis krever samme beskyttelse, og at det potensielt kan være en kilde til uenighet mellom foreldrene og ramme barnet negativt.

For å finne ut hva som er til det beste for barnet, er det sentralt å gi barn mulighet til å uttale seg. Alle barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem, og FNs barnekomite har uttalt at retten til å bli hørt i familien er viktig.⁵ Vi mener det er behov for større oppmerksomhet på hva barns rett til å bli hørt innebærer, og at det bør gis veiledning om dette. Generell kommentar nr. 12 bør få en fremtredende plass i veiledningen, slik at innholdet i den generelle kommentaren gjøres tilgjengelig for brukerne av loven. Barneombudet er bekymret for at lovbestemte utgangspunkter vil svekke barns rett til å uttale seg fritt. Hvis det legges føringer for hva som er den riktige løsningen, er vi bekymret for at det kan føre til at barnet opplever press og mindre rom for barnet til å uttrykke seg fritt.

Barneombudet er kritiske til at det innføres en hovedregel om at hele innholdet i beslutningsmyndigheten som tidligere lå til barnets faste bosted skal være delt mellom foreldrene. Vi mener at hensynet til barnets beste må være en sentral del i avgjørelser om foreldrefullmakt og avgjørelser som følger av foreldrefullmakten. Barneombudet mener at det uttrykkelig bør fremgå av lovens ordlyd i den innledende bestemmelsen i kapittel 7 om foreldrefullmakt. Vi mener også at barnets rett til å medvirke bør fremgå tydelig av lovens ordlyd i den samme innledende bestemmelsen.

Flytting innenlands (kapittel 5.6.7)

Departementet foreslår å legge myndigheten til å bestemme flytting med barnet innenlands til foreldrefullmakten, hvor den også ligger i dag. Det er etter departementets vurdering behov for å forebygge og regulere konflikter om innenlands flytting bedre enn i dag, og mener dette forslaget er mer treffsikkert enn flertallet i barnelovutvalgets forslag om å legge denne myndigheten til foreldreansvaret.

Barneombudet erfarer at flytting er ett av de mest omstridte temaene innenfor bostedsmyndigheten. Vi mottar henvendelser fra barn på dette temaet, hvor noen ikke har lyst til å flytte til en annen kant av landet, mens andre lurer på om de kan kreve å få bli med en forelder som skal flytte fra det stedet hvor barnet bor. Vi får også henvendelser om foreldre som flytter uten at det er enighet mellom foreldrene, og at flyttingen vanskeliggjør samvær mellom barn og foreldre. Vi har også fått henvendelser om at foreldre flytter uten å overholde varslings- og meklingsplikten. På bakgrunn av vår erfaring med dette temaet, mener vi at det er behov for tiltak som kan bidra til å hindre flyttinger som ikke er til det beste for barnet.

Barneombudet mener at foreldrene må bli enige om flytting som påvirker samværet mellom barn og den andre forelderen. Vi viser til det vi har skrevet over om foreldrefullmakt, delt foreldrefullmakt, og det vi har spilt inn om flytting innlands tidligere⁶.

⁵ FNs barnekomite, Generell kommentar nr. 12 (2009) om barnets rett til å bli hørt, punkt 92 og 93

⁶ Se kapittel 11.4 i høringssvar til NOU 2020: 14 for utfyllende informasjon om flytting innenlands

Tvangsfullbyrdelse av fast bosted (kapittel 5.6.9)

Departementet mener at adgangen til tvangshenting til fast bosted bør videreføres, men at det bør gjøres presiseringer i regelverket.

Avtaler om fast bosted kan tvangsfullbyrdes ved tvangsbort og henting av barnet. For at en avtale skal kunne tvangsfullbyrdes, må begge foreldrene be statsforvalteren fatte vedtak om tvangskraft. Vilåret for å fatte vedtak om tvangskraft er at avtalen først og fremst retter seg etter det som er best for barnet. En avtale med tvangskraft kan bare endres av retten når «særlige grunner» taler for det. Departementet skriver i høringsnotatet at kontrollen som gjøres av om avtalen er til barnets beste er i praksis nokså summarisk, og at statsforvalters mulighet til å vurdere barnets beste er begrenset.

En tvangskraftig avtale gir blant annet grunnlag for tvangshenting, som i siste instans kan innebære at barnet fysisk blir båret ut av politiet. Det er et svært inngripende tiltak som kan være en stor belastning for barnet. Departementet vurderer at når en avtale er vurdert å være til barnets beste, må utgangspunktet være at også tvangsgjennomføring er det. Retten kan kun endre en tvangskraftig avtale når «særlige grunner» taler for det. Selv om adgangen avgrenses mot umulighetskriteriet, for eksempel der det er risiko for at barnet utsettes for vold, og det ikke er snakk om et stort antall saker hvert år, så mener vi at det er alvorlig at statsforvalter ikke har mulighet til å gjøre en reell og grundig vurdering av hvorvidt avtalen er til barnets beste.

Barneombudet vurderer at konsekvensene av en tvangskraftig avtale kan bli svært belastende og inngripende for barnet, og mener at statsforvalter må ha mulighet til å gjennomføre en grundig og reell vurdering av om avtalen som det bes om tvangskraft for, er til barnets beste. Vurderingen av barnets beste, inkludert barnets egen stemme, bør fremgå tydelig av statsforvalters vedtak. Vi oppfordrer departementet til å vurdere om og i så fall hvordan statsforvalter skal kunne gjøre reelle barnets beste vurderinger for å sikre at hensynet til barnets beste blir et grunnleggende hensyn slik Grunnloven krever.

Barneombudet mener også at det uttrykkelig må tas inn i lovens ordlyd i kapitlet om fast bosted at avgjørelser om barnets bosted skal tas ut fra hensynet til barnets beste, og at barn også har rett til å bli hørt.

Tvangsfullbyrdelse av samvær (kapittel 6.6.2)

Departementet foreslår at det innføres en plikt for retten til å treffe midlertidig avgjørelse i saker som gjelder samværeshindring. En slik avgjørelse vil være rettskraftig umiddelbart og kan tvangsfullbyrdes.

Barneombudet mener at det i utgangspunktet er viktig for barn å ha kontakt med begge foreldre, så lenge foreldrene har god nok omsorgsevne. Vi ser på det som en stor utfordring at samværet stanses i tilfeller hvor samvær er vurdert å være til barnets beste. Samtidig ser vi at saker som gjelder samværeshindring er svært kompliserte, og ikke minst belastende for barna. Vi

mener at det har vært for lite oppmerksomhet på barneperspektivet i disse sakene, blant annet finnes det barn som selv ikke ønsker samvær. Det er viktig å få kartlagt hva årsaken til samværeshindringen er, at familien får god hjelp til å løse de bakenforliggende problemene og eventuelle konflikter. Der hindringen ikke skyldes barnets omsorgssituasjon mener vi det er viktig at barn og foreldre får hjelp til å tilrettelegge samvær på en måte som er til barnets beste.

Barneombudet er i utgangspunktet positive til at domstolene får en plikt til å treffe midlertidig avgjørelse i saker som gjelder samværeshindring. Vi støtter vurderingen av at domstolen har andre virkemidler enn familievernet i disse komplekse og sammensatte sakene. For å sikre forståelsen og ivaretagelsen av barns grunnleggende rettigheter mener at det bør fremgå av lovens ordlyd at avgjørelser om samvær må ta utgangspunkt i en vurdering av hva som er til barnets beste. Det er det enkelte barns behov og situasjon som skal være det sentrale når foreldre og det offentlige bestemmer hvor mye samvær barnet og foreldrene skal ha i den enkelte sak. Vi mener også at barns rett til å medvirke må synliggjøres, og at denne retten også bør tas inn i den innledende bestemmelsen i kapittel 8 om samvær.

Vi viser til det vi tidligere har spilt inn vårt syn på tvangsfullbyrdelse av samvær.⁷

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
barneombud

Liv Marie Melby
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.

⁷ Se kapittel 12.7 i høringsvar til NOU 2020: 14 for utfyllende informasjon om tvangsfullbyrdelse av samvær